

Beslut om bildande av naturreservatet Moraåns dalgång i Södertälje kommun

Beslut av Miljönämnden i Södertälje kommun (MN 2013-09-03, § 102)

- Med stöd av 7 kap. 4 § miljöbalken (1998:808) beslutar miljönämnden i Södertälje kommun att inrätta naturreservatet Moraåns dalgång som omfattar det område som avgränsats med en röstreckad linje på bifogad karta, bilaga 1.
- Vidare beslutar miljönämnden att med stöd av 7 kap. 5, 6 respektive 30 § miljöbalken införa bestämmelser som framgår av detta beslut.
- Slutligen beslutar miljönämnden att med stöd av 3 § i förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken fastställa en skötselplan för naturreservatet.

Naturreservatets namn skall vara *Moraåns dalgång*.

Uppgifter om naturreservatet

Namn: Moraåns dalgång

Kommun: Södertälje

Län: Stockholms län

Lägesbeskrivning: Reservatet ligger 15 km söder om Södertälje centrum. Söder om Järna tätort.

Församling/Socken: Överjärna socken

Topografisk karta: 10I Stockholm SV

Ekonomisk karta: 10I 0a Järna

Naturgeografisk region: Svealands sprickdalsterräng med lerslättdalar och sjöbäcken

Markägare: Södertälje kommun och privata markägare

Servitut/Nyttjanderätter: Det finns avtalsservitut för kraftledningar på flera av de berörda fastigheterna inom reservatet (Övereneby 1:6, Bankesta 1:3, Ene 4:62). Sedan finns det ledningsrätter för vatten på fastigheterna Bankesta 2:3 respektive Ene 14:1.

Area: 66 ha inklusive en cirka 4 km lång meandrande åsträcka

Förvaltare: Miljökontoret i Södertälje kommun

Syftet med reservatet

Syftet med naturreservatet är främst att värna om områdets betydelse för rekreation, i närheten av en starkt expanderande tätort, med möjlighet till rika natur- och kulturupplevelser. Vidare är syftet att värna om miljöerna och vattenkvaliteten i Moraån, inte minst med tanke på att ån är ett av länets viktigaste reproduktionsområden för havsöring. Den intressanta faunan och floran som finns i åns omgivningar, såväl i de högre belägna betade hagmarkerna som nere i åravinen, ska genom lämplig skötsel ges förutsättningar att fortleva där i livskraftiga bestånd.

Skäl för beslutet

Området, som har ett naturskönt läge i direkt anslutning till Järna tätorts södra delar, har stor betydelse för det rörliga friluftslivet. Detta i kombination med synnerligen artrika natur- och kulturmiljöer gör området så pass värdefullt att det bör skyddas som naturreservat. Skyddsformen naturreservat har valts eftersom den ger möjlighet till ett långsiktigt skydd och att avvägningar kan göras mellan olika bevarandebestånd.

Eneskolan, som ligger alldeles intill det planerade naturreservatet, bedriver en del av sin undervisning såsom gymnastiklektioner och naturstudier i området. Genom naturreservatsbildningen ges ett långsiktigt skydd och en skötselplan som säkerställer att stigar och olika naturtyper, inte minst de välbetade hagmarkerna, underhålls. Vidare kommer den information om naturen som sätts upp i reservatet att vara av stort värde för skolan.

I reservatet finns det två avgränsade nyckelbiotoper i form av strandskog. Dessa finns närmare beskrivna under kapitlet ”beskrivning av området”. I området finns för övrigt flera registrerade fornlämningar.

En reservatsbildning medverkar till att uppfylla fem nationella miljö kvalitetsmål nämligen: ”god bebyggd miljö”, ”levande sjöar och vattendrag”, ”levande skogar”, ”ett rikt odlingslandskap” och ”ett rikt växt- och djurliv”.

Eftersom tätorten växer finns det alltid exploateringshot som långsiktigt kan hindras genom en reservatsbildning. Genom att området blir skyddat som naturreservat säkras också en långsiktig skötsel av området. Sist men inte minst bidrar naturreservatsbildningen till att Järna blir ännu mer attraktivt som bostadsort och som utflyktsmål i regionen.

I programmet för skydd av tätortsnära natur i Stockholmsregionen har länsstyrelsen tillsammans med kommunerna åtagit sig att skydda 71 områden där Södertälje kommun åtagit sig att försöka få till stånd naturreservat för Talbyskogen i Södertälje och Moraåns dalgång i Järna. Det förstnämnda området har fått ett skydd och genom att bilda detta naturreservat har Södertälje fullföljt sitt mål enligt programmet.

I kommunens gällande översiktsplan från 2004 är Moraåns dalgång redovisat som planerat naturreservat.

Större delen av det aktuella området ägs idag av kommunen och förvaltas av ”driften för de södra kommundelarna”. Med hjälp av en jordbruksarrendator hålls området öppet och kan användas som närströvsområde för Järnaborna. Nuvarande arrendator är mycket intresserad av att hjälpa till med utvecklingen av området och upprustning av hagmarker och miljöer längs åravin.

Beskrivning av området (se även kartbilaga 3)

Reservatet sträcker sig från väster, där Moraån passerar av väg 57, och vidare österut där reservatet i princip omfattar den meandrande ån med de åkrar och betade hagmarker som ligger norr om ån fram till den plats i öster där infartsvägen från väg 57 mot Skäve gård passerar ån. Reservatet gränsar i norr mot småindustrier, skola, bostadsområden och en bensinstation. Söder om ån, men utanför naturreservatet, ligger ett öppet jordbrukslandskap med några mindre gårdar. I vissa delar, bl.a. längs ån i öster betas hagmarkerna.

I de västra delarna av reservatet ingår åravin i sin helhet i och med att delar av kommunens och Bankestas (del av Bankesta 2:3 resp. Bankesta 1:3) mark ingår. I detta område finns ett intressant, så kallat kvillområde, nedanför Nygårdsdammen intill väg 57. Vegetationen är tät och liknelser med regnskogsmiljöer kan mycket väl göras. I kvillområdet finns för övrigt intressanta lekbottnar för havsöring. I den djupt nedskurna åravin förekommer såväl lugna, strömmande som forsande sträckor.

Längre österut i reservatet följer naturreservatsgränsen fastighetsgränserna. Gränsen går mot Ramsta gårds marker, d.v.s. fastigheterna Kläppen 1:1, Övereneby 1:5 respektive Ramsta 1:1. På grund av detta delas ibland ån mellan de bägge fastigheterna, medan ån på andra mindre sträckor inte alls ingår i reservatet vilket är olyckligt. Längst i öster har däremot överenskommelser kunnat ske med markägaren på Övereneby, med fastigheterna Tavesta 1:2, Övereneby 1:6, så att gränsen istället går i strandkanten på motsatta sidan av ån sett från norr. Genom detta har några smärre fastlandspartier på norra sidan av ån som tillhör Övereneby kommit att ingå i reservatet.

I stort sett all mark norr om ån i reservatet ägs av Södertälje kommun som arrenderar ut åkrarna till Skäve gård. Hagmarkerna i samma område betas till stor del. På vissa håll finns stora partier med täta slånbuskage som delvis blivit röjda under senare år. I dessa delar finns också ett flertal registrerade fornlämningar. I slänterna trivs bl.a. backsmörblomma, backnejlika och solvända. Vissa smala hagmarkspartier närmast ån i västra delen av reservatet saknar intressant flora. I det betade området med tallskog intill Floravägens slut och intill parkvägen som leder till Eneskolan, ligger Enekullarna. Här är floran intressant med många olika arter torrbacksväxter i sydsluttningarna och i brynen. Bl.a. växer den sällsynta och fridlysta fåltsippan här. Över hundra registrerade

fornlämningar finns på Enekullarna. I hagens låga partier finns rester av en liten mosse (Älgpussen). I slänterna och på kullarna dominerar tallskog i olika åldrar. På höjden av kullen finner man även aspar, ekar, sälgar och öar med rosor. I hagen finns flera välanvända stigar som framförallt trampas upp i samband med Eneskolans idrottslektioner i området. Hagmarken närmast väg 57 intill ån har varit obetad under flera år. Senast betade får här.

I åravinens lövskogar dominerar klibbal. Bland växter som trivs längst nere i åravinen kan nämnas strutbräken. Två större områden med lövskog i åravinen har blivit klassade som nyckelbiotoper med en total yta på 16,9 ha varav några delar ligger på de privata fastigheterna utanför reservatet. Fågellivet är rikt i ravinen och ett kärt tillhåll för bl.a.näktergalen. På vintrarna utnyttjar strömstaren det rinnande vattnet med god födotillgång. Förutom havsöring och flodnejonöga kan nämnas att stensimpan också är en karktärsart bland fiskarna.

Reservatsföreskrifter

Med stöd av 7 kap 5, 6 och 30 §§ miljöbalken föreskriver miljönämnden följande.

A. Föreskrifter enligt 7 kap. 5§ miljöbalken om inskränkningar i rätten att använda mark och vattenområden

Det är förbjudet att inom reservatet

A1. uppföra ny byggnad, mast eller annan anläggning förutom de byggnader och anläggningar som behövs för att uppfylla ändamålet med reservatet exempelvis genom att bygga vindskydd, spänger eller liknande.

A2. anlägga campingplats eller uppställningsplats för husvagnar,

A3. anlägga motorbana eller skjutbana eller anordna större orienteringstävling, motor- eller skytteövning,

A4. sätta upp tavla, skylt, inskrift, affisch eller liknande,

A5. anordna upplag,

A6. bedriva täkt eller annan verksamhet som kan ändra områdets topografi som att spränga, schakta, utfylla muddra eller tippa,

A7. avverka träd eller vidta annan skogsbruksåtgärd,

A8. anlägga väg,

A9. anlägga luft- eller markledning,

A10. sätta ut djur eller införa växter som inte härstammar från reservatet,

A11. använda kemiska bekämpningsmedel och konstgödsel.

B. Föreskrifter enligt 7 kap. 6 § miljöbalken om förpliktelser för ägare och innehavare av särskild rätt till fastigheter att tåla visst intrång

Ägare och innehavare av särskild rätt skall tåla att följande anordningar utförs och att följande åtgärder vidtas

- B1. utmärkning av naturreservatets gräns och skyltning med informationstavlor,
- B2. anläggande av parkeringsplats, stigar samt informationstavlor för allmänheten,
- B3. uppsättning av stängsel och stängselgenomgångar för betesdjur,
- B4. restaurering av igenvuxna hagmarker samt röjning och underhåll av stigar,
- B5. genomförande av undersökningar av djur- och växtarter samt av mark- och vattenförhållanden.

C. Ordningsföreskrifter enligt 7 kap. 30 § miljöbalken om rätten att färdas och vistas inom reservatet samt om ordningen i övrigt inom reservatet

Det är förbjudet att inom reservatet

- C1. framföra motordrivet fordon annat än på väg,
- C2. ställa upp husvagn,
- C3. medföra okopplad hund eller annat husdjur utom i område 3 enligt skötselplanen, åker,
- C4. göra inskrift eller sätta upp tavla, skylt, affisch eller liknande,
- C5. fånga och insamla djur på sådant sätt att deras biotoper eller reproduktionsmiljöer skadas eller förstörs,
- C6. plocka eller föra bort alla slags växter och vedlevande svampar och grenar.
- C7. fälla eller skada levande eller döda träd och buskar eller ta bort död ved,

C8. göra upp eld annat än på anvisade platser

C9. fiska

Föreskrifterna i A-C ovan ska inte utgöra hinder för

- förvaltaren att utföra de åtgärder som erfordras för reservatets vård, miljöövervakning och skötsel i enlighet med skötselplanen samt i samband därmed exempelvis använda motorfordon. Samma undantag gäller även för markägaren till fastigheten Övereneby 1:6, som äger ett cirka 0,2 ha stort alkärr i en nyckelbiotop på norra sidan av ån och som han själv får sköta.
- skötsel och underhåll av vägar och vägkanter i området
- underhåll och skötsel av åker och åkerkanter
- jakträttsinnehavaren att använda lämpligt motorfordon för att hämta större vilt som skjutits i reservatet
- markägarna till Bankesta 1:3 att underhålla befintlig vattenledning inom reservatet som ansluter till det kommunala vattennätet

Föreskrifternas ikraftträdande

Föreskrifterna träder i kraft tre veckor efter den dag då författningen publicerats på kommunens webbplats.

Andra föreskrifter

Miljönämnden vill erinra om att även andra lagar och förordningar och föreskrifter än reservatets föreskrifter gäller för området. Av särskild betydelse för syftena med reservatet är bland annat:

- Terrängkörningslagen (1975:1313) och terrängkörningsförordningen (1978:594) med vissa förbud mot körning i terräng
- Kulturminneslagen (1988:950)
- Fridlysningsbestämmelserna i artskyddsförordningen (2007:845).
- Fiskelagen (1993:787) samt Fiskeriverkets föreskrifter (FIFS 2004:37) om fiske i sötvattensområden m.m.

Ärendets beredning

Redan i början av 1980 talet föreslogs att Moraåns dalgång borde bli skyddat som naturvårdsområde på grund av sina stora naturvärden. Miljö- och hälsoskyddsnämnden beslutade 1992 om att området skulle bli naturvårdsområde. Beslutet överklagades dock på formella grunder varför beslutet aldrig trädde i kraft.

År 2007 – 2012 har miljökontoret genomfört olika skötselinsatser för att rädda prioriterade delar i området. Delar av det planerade reservatet, Enekullarna har återfått stängsel och bete med nötboskap för att rädda fornlämningar och den fina torrbacksfloran. Träd och buskar har röjts bort i flera steg. Tavesta gamla tomt – en fin gammal hagmark längs Floravägen, har fått punktinsatser för att rädda fina växtplatser. Åtgärderna har genomförts i dialog med samhällsbyggnadskontoret som hittills haft ansvaret för förvaltning/skötsel av området. Under 2010 utökades hagmarken vid Enekullarna nära Eneskolan. Projektet delfinansierades av LONA-pengar (Lokala naturvårdssatsningen) från Länsstyrelsen.

Föreningen ”Moraåns vänner” har under åren varit aktiva och hjälpt till med stängsling och skötsel i hagmarkerna.

Järna Hembygdsförening har tagit reda på mycket kulturhistorisk fakta om området och gjorde en bok anpassad för skolan om en liten mosse i området – *Älgpussen*. På Enekullarna finns över 100 registrerade fornlämningar på en mycket begränsad yta. Även i anslutning till ån har fornlämningar i form av rester från gamla kvarnanläggningar nyligen registrerats.

År 2008 gjorde miljökontoret en kostnadsanalys för en eventuell reservatsbildning och de skötselåtgärder som behövde utföras under de första 5 åren. Med nämnda utredning som underlag har miljökontoret fört en dialog med högre tjänstemän och politiker. År 2011 tog kommunstyrelsen beslutet att gå på miljökontorets linje och avsatte pengar för en ny naturreservatsförvaltartjänst som tillsattes 2012. Denna tjänst har lett till att kontoret har fått tillräckliga resurser för att kunna sköta och förvalta ett naturreservat i Moraåns dalgång.

Under vårvintern 2013 har överenskommelser träffas, om bestämmelser och avgränsning av naturreservatet, med de privata markägarna i direkt anslutning till Moraån. Förslaget om bildande av naturreservatet Moraåns dalgång har därefter varit ute på remiss hos berörda sakägare, myndigheter, kommunala nämnder och olika föreningar m.fl. Vidare har kontakt tagits med Trafikverket som i slutet av juni 2013 fattat ett beslut om att det vägreservat för riksväg 57, som finns redovisad i en detaljplan från 1966 för Eneområdet, inte längre är aktuell.

I slutet av juni 2013 hade miljönämnden fått in alla remissvar, där relevanta synpunkter beaktats i ett nytt förslag om bildande av naturreservatet Moraåns dalgång, som miljönämnden skulle besluta om den 3 september 2013.

Tillgänglighet och hur man når området

Området nås från flera håll till fots. Med bil så är det den norra sidan om ån som erbjuder parkeringsmöjligheter. Eneskolan, slutet av Floravägen och vid Tavesta gamla tomt passar sig utmärkt som huvudentréer till reservatet. Utöver dessa kommer även mindre entréer med skyltning att anordnas. Alla entréerna nås enkelt med bil via väg 57.

Till fots är det en promenad på ca 1,5 km från Järna centrum och Järnas tågstation. Områdets hagmarker kommer att förses med stängselövergångar vid strategiska platser. Sevärigheter kommer att finnas beskrivna vid huvudentréerna. Stigar/leder kommer att ledmarkeras och deras längd anges på separata skyltar.

Även broar kan eventuellt i framtiden komma att byggas över Moraån.

Bilagor

1. Karta med naturreservatets gränser
2. Skötselplan
3. Skötselplankarta
4. Hur man överklagar

För miljönämnden:

Patrik Waldenström
Ordförande